

HELSINGIN YLIOPISTO

OIKEUSTIETEELLINEN TIEDEKUNTA

LAUSUNTO

1/3

Suomen avaintavoitteet
EU-vaalikaudelle 2024-2029
(E 58/2023 vp)

12.3.2024

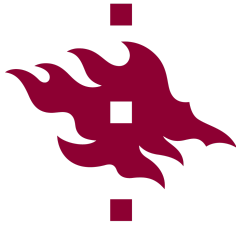
Antti Ronkainen, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto

Kiitän suuren valiokunnan työjaostoa mahdollisuudesta antaa lausunto Suomen avaintavoitteista tulevan komission ohjelmaan vaikuttamiseksi. Hallitus on siirtynyt kerran vaalikaudessa laadittavasta EU-selonteosta jatkuvaan strategisten prioriteettien määrittämiseen. Tämä on perusteltua, sillä EU käy läpi suurta muodonmuutosta ei ainoastaan lähestyvien eurovaalien vaan myös geopolittisten jännitteiden ja alati kiihtyvän suurvaltakilpailun myötä. Hallituksen EU-vaikuttaminen perustuu kuitenkin hallitusohjelman tiukkoihin EU-poliittisiin kirjauksiin, mikä voi EU-selonteon tavoin rajoittaa tilannekuvan muodostamista EU:n haasteista sekä strategisten painopisteiden prioriteettien määrittämistä. Avaintavoitteissa on sekaisin kotimaiselle yleisölle tarkoitettuja tahtotilan osoituksia hallituksen EU-politiikasta sekä EU-tason neuvottelupöytiin tarkoitettuja käytännöllisempiä aloitteita ja neuvotteluasemia, mitkä voivat olla keskenään suuressakin ristiriidassa. **Lausunnossani keskityn kommentoimaan poliittisen talouden näkökulmasta 1) hallituksen tilannekuvaa EU:n tulevaisuudesta sekä käsityksiä 2) tulonsiirroista, 3) yhteisvelasta ja 4) perussopimusten uudistustarpeesta.**

1. Liian ruusuinen kuva vapaakaupan tulevaisuudesta

Suomen avaintemoja ovat Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän (kiertoilmaus vihreälle siirtymälle) edistäminen. Strategista kilpailukykyä koskevassa osiossa todetaan Suomen tavoittelevan tilapäisistä valtiontukisääntöjen joustoista irtautumista “mahdollisimman nopeasti”, eikä “Suomi nykyisellään näe tarvetta uusille valtiontukijoustoille”. Puhdas siirtymä tulee toteuttaa “markkinaehtoisesti ja kustannustehokkaasti”, minkä lisäksi kokonaisturvallisuuden edistämiseksi esitetään unionin puolustustarvikkeiden yhteismarkkinoiden luomista, puolustusteollisuuden sisällyttämistä kestävän rahoituksen taksonomiaan sekä puolustusministerineuvoston perustamista.

Suomen avaintemat ovat linjassa EU:n poliittisten megatrendien kanssa, mutta hallituksella tuntuu olevan liian ruusuinen kuva EU:n kehityksestä. Huomioiden kiihtyvän suurvaltakilpailun Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä sekä erityisesti Saksan ja Ranskan mittavat valtiontuet koronapandemiasta lähtien, on hyvin todennäköistä, että valtiontukisääntöjen joustoista tulee pikemminkin pysyvä kuin väliaikainen tila. Lisäksi suurvaltakilpailu tarkoittaa kiihtyvää kilpailua myös vihreistä investoinneista, josta osoituksena on esimerkiksi Bidenin hallinnon Inflation Reduction Act.

HELSINGIN YLIOPISTO

OIKEUSTIETEELLINEN TIEDEKUNTA

LAUSUNTO

2/3

Suomen avaintavoitteet
EU-vaalikaudelle 2024-2029
(E 58/2023 vp)

12.3.2024

Maaailma on muuttunut vuosituhaten taitteen jälkeen, eikä EU enää pysy mukana kilpailussa pelkillä vapaan markkinatalouden ideaaleilla.¹

Suomen olisi siten tärkeää valmistautua valtiontukisääntöjen laajempaan uudistukseen seuraavan komission aikana osana EU:n aiempaa strategisempaa positioitumista suurvaltakilpailuun. Ei ole myöskään realistista olettaa, että Euroopan strategista autonomiaa voitaisiin saavuttaa ilman mittavia julkisia panostuksia puolustukseen, energiaomavaraisuuteen ja puhtaaseen siirtymään. Uudistettu vakaus- ja kasvusopimus tulee merkittävästi rajoittamaan EU-maiden finanssipoliittista liikkumavaraa², joten paine monikriisiin vastaamisesta siirtyy entistä enemmän unionille. Mikäli Suomi todella vastustaa EU:n yhteisvelkaa, kasvavat paineet vastata Euroopan monikriisiin tulisi huomioida valmiutena kasvattaa EU:n budjettia tulevalla rahoituskaudella. **Valmisteltaessa Suomen kantoja liittyen tulevan komission ohjelmaan hallituksen tulisikin uudelleenarvioida suhtautumistaan vapaaseen markkinatalouteen ja eurooppalaiseen teollisuuspolitiikkaan.**

2. Retoriikasta huolimatta uutta yhteisvelkaa on jo otettu

Hallitusohjelman mukaisesti hallitus suhtautuu kriittisesti “elpymisvälineen kaltaisten EU:n lainanotolla rahoitettavien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen”. Ukrainan osalta avaintavoitteissa kuitenkin vaaditaan, että “EU:n tulee jatkaa vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukeaan Ukrainalle, niin kauan kuin on tarpeen”. Tähän asti kaikki EU:n Ukrainalle antama taloudellinen tuki, viimeisenä tammikuussa sovittu 50 miljardin euron suuruinen tukipaketti, ovat perustuneet uuteen yhteisvelkaan. Tämä on perustunut elpymisvälineen yhteydessä kasvattujen omien varojen mahdollistamaan EU-budjetin “liikkumavaraan” (headroom), jota vastaan on kyetty ottamaan lainaa rahoitusmarkkinoilta.³ Elpymisvälineen “kertailuontoisuuteen” ja “tarkkarajaisuuteen” liittyvästä vahvasta retoriikasta huolimatta myös nykyinen hallitus on siten hyväksynyt uuden yhteisvelan ottamisen muihin tarkoituksiin. Viimeisimpänä Viron pääministeri Kaja Kallas on esittänyt uutta elpymisvälineen kaltaista 100

¹ Moens & Von der Burchard (2022) *Brussels gets ready to dump its free trade ideals*:

<https://www.politico.eu/article/ursula-von-der-leyen-joe-biden-trade-europe-first-brussels-gets-ready-to-dump-its-free-trade-ideals/>

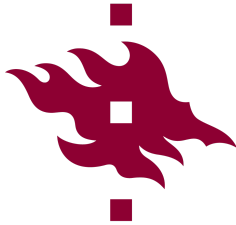
² Arvioiden mukaan peräti 16 maata joutuisivat tekemään budjettisopeutusta uusien finanssipoliittisten sääntöjen myötä, minkä lisäksi ekonomistit ovat arvioineet että ainoastaan 9 maata voisi lisätä ympäristöinvestointeja rikkomatta finanssipoliittisia sääntöjä, ks. tarkemmin Darvas (2023) *Fiscal rule legislative proposal: what has changed, what has not, what is unclear?*

<https://www.bruegel.org/analysis/fiscal-rule-legislative-proposal-what-has-changed-what-has-not-what-unclear> sekä Mang & Caddick (2023) *New EU fiscal rules jeopardise investment needed to combat climate crisis*: neweconomics.org/2023/08/new-eu-fiscal-rules-jeopardise-investment-needed-to-combat-climate-change

³ *Questions and answers on the adoption of the EU's long-term budget for 2021-2027*:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_2465 & *A new Ukraine Facility*:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/da/qanda_23_3353

HELSINGIN YLIOPISTO

OIKEUSTIETEELLINEN TIEDEKUNTA

LAUSUNTO

3/3

Suomen avaintavoitteet
EU-vaalikaudelle 2024-2029
(E 58/2023 vp)

12.3.2024

miljardin suuruista yhteisvelkaa Euroopan puolustusteollisuuden vahvistamiseksi.⁴ **Huomioiden hallituksen tahtotilan Ukrainan tukemiseksi ja Euroopan puolustuksen kehittämiseksi, Suomi tulee tuskin eurovaalien jälkeen vastustamaan tämänkaltaista yhteisvelkaa, jos se käytetään EU:n puolustuksen vahvistamiseen.**

3. Kehitys kohti tulonsiirtounionia EU:n laajenemisen myötä

Avaintavoitteissa hallitus käsittelee EU:n budjetin kasvattamista ainoastaan laajentumisen kannalta. Hallitusohjelman mukaisesti Suomen kanta on, että EU:n rahoituskehiksen kokonaistaso tulee säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua, eikä Suomi "sitoudu toimiin, jotka muokkaavat Euroopan unionia epäsymmetrisen tulonsiirtounionin suuntaan". Samaan aikaan avaintavoitteissa käydään kuitenkin seikkaperäisesti läpi, kuinka EU:n mahdollinen laajeneminen vaikuttaisi unionin maatalouspolitiikkaan ja siirtäisi koheesiopolitiikan painopistettä Itä-Eurooppaan ja täten lisäisi myös painetta "uudistaa ja modernisoida" tulevaa rahoituskehystä, erityisesti koheesiopolitiikan jakokriteerien osalta. Lisäksi avaintavoitteissa tuodaan esiin, että mahdollisen laajenemisen myötä osasta nykyisiä nettosaajamaita tulisi nettomaksajia ja nykyisten nettomaksajien nettomaksuasema entisestään kasvaisi.⁵ **Vaikka hallitus vastustaa unionin kehittymistä kohti tulonsiirtounionia, se näyttää samaan aikaan tiedostaneen ja hiljaisesti hyväksyneen tulonsiirtojen kasvun EU:n uuden laajenemisen myötä.**

4. Perussopimusten muuttaminen

Suomi ei edelleenkään kannata perussopimusten muuttamista vaan katsoo, että muuttuneessakin ympäristössä voidaan toimia perussopimusten puitteissa, joko äänestämällä yksimielisyyttä vaativissa päätöksissä tyhjää (ns. rakentava pidättäytyminen) tai tukeutumalla SEUT artiklaan 31.2, joka mahdollistaa määräenemmistöpäätökset ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Huomioiden hallituksen pyrkimykset tehostaa ennakko vaikuttamista ja nopeuttaa kannanmuodostusta, edellä esitetyistä syistä hallituksen olisi tarkasteltava seuraavan komission haasteita nykyistä huomattavasti laaja-alaisemmin. **Ottamalla ennakoivasti kantaa myös perussopimusten muuttamiseen vältettäisiin tilanne, jossa kantaa aletaan muodostaa vasta siinä vaiheessa, kun muualla on aloitettu keskustelut perussopimusten uudistuksesta.**

⁴ Kaja Kallas proposes €100 billion Eurobond issue to bolster defense sector:

<https://news.err.ee/1609257408/kaja-kallas-proposes-100-billion-eurobond-issue-to-bolster-defense-sector>

⁵ EU:n omen arvioiden mukaan Ukrainan, Moldovan, Georgian ja kuuden Länsi-Balkanin maan liittyminen unionin kasvattaisi budjettia 257 miljardia (21 %), *EU estimates Ukraine entitled to €186bn after accession:*

<https://www.ft.com/content/a8834254-b8f9-4385-b043-04c2a7cd54c8>